

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА

УДК 373.2.016:81'246.2

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20471631>

**Мовленнєве середовище закладу дошкільної освіти як засіб
формування білінгвальної культури дітей дошкільного віку**

Чаговець Алла Іванівна,

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методик дошкільної освіти, Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-0680-3165>

Сирова Юлія Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та методик дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-4964-5451>

Колосова Світлана Вікторівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач кафедри теорії та методик дошкільної освіти Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-6112-685X>

Прийнято: 13.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

Анотація. У статті здійснено теоретичний аналіз мовленнєвого середовища закладу дошкільної освіти як ефективного засобу формування

білінгвальної культури дітей дошкільного віку в умовах сучасних освітніх трансформацій. Обґрунтовано актуальність дослідження, зумовлену зростанням ролі багатомовності та необхідністю раннього формування мовної особистості. **Метою статті** є теоретичне обґрунтування та концептуалізація мовленнєвого середовища закладу дошкільної освіти як педагогічної системи формування білінгвальної культури дітей дошкільного віку. **Методи.** У дослідженні застосовано комплекс теоретичних методів, зокрема аналіз науково-педагогічних джерел, узагальнення сучасних підходів до організації мовленнєвого середовища в закладі дошкільної освіти. Особливу увагу приділено порівняльному аналізу особливостей створення білінгвального мовленнєвого середовища та його впливу на становлення білінгвальної культури дітей дошкільного віку. **За результатами** дослідження уточнено сутність мовленнєвого середовища як цілісної системи мовних, комунікативних і соціокультурних впливів, що забезпечують розвиток мовлення дитини. Визначено його основні компоненти, зокрема мовлення педагога, мовленнєву активність дітей та організацію освітнього простору. Проаналізовано підходи українських науковців до проблеми мовленнєвого розвитку дошкільників. Обґрунтовано значення емоційно сприятливого та комунікативно насиченого середовища для формування мовленнєвої активності та комунікативної ініціативи дітей. Визначено сукупність педагогічних умов ефективного формування білінгвальної культури, зокрема природовідповідність, поетапність введення другої мови, комунікативну спрямованість, індивідуалізацію та інклюзивність освітнього процесу. Доведено доцільність органічного включення другої мови у провідні види діяльності дитини – гру, пізнання та повсякденне спілкування. У **висновках** зазначено, що цілеспрямовано організоване мовленнєве середовище забезпечує не лише розвиток мовленнєвих умінь, а й формування здатності до міжкультурної комунікації

та готовності до функціонування у багатомовному соціокультурному просторі.

Ключові слова: мовленнєве середовище, заклад дошкільної освіти, білінгвальна культура, діти дошкільного віку, мовленнєвий розвиток, мовна особистість, комунікативна компетентність, двомовність, педагогічні умови, багаторівнева модель.

The language environment of preschool educational institutions as a means of developing bilingual culture in preschool-aged children

Alla Chagovets,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Theory and Methods of Preschool Education of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council, Kharkiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-0680-3165>

Yuliia Syrova,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Lecturer of the Department of Theory and Methods of Preschool Education of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council, Kharkiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-4964-5451>

Svitlana Kolosova,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods of Preschool Education of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council, Kharkiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-6112-685X>

Abstract. *The article presents a theoretical analysis of the speech environment of a preschool education institution as an effective means of forming the bilingual culture of preschool children in the context of contemporary educational transformations. The relevance of the study is substantiated by the growing role of multilingualism and the need for early formation of a linguistic personality. The **objective of the article** is to provide a theoretical justification and conceptualization of the speech environment of a preschool education institution as a pedagogical system for shaping the bilingual culture of preschool children.*

Methods. *The study employs a set of theoretical methods, including the analysis of scientific and pedagogical sources and the generalization of modern approaches to organizing the speech environment in preschool education institutions. Particular attention is paid to the comparative analysis of the features of creating a bilingual speech environment and its influence on the formation of bilingual culture in preschool children. The **results** of the study clarify the essence of the speech environment as an integrated system of linguistic, communicative, and sociocultural influences that ensure children's speech development. Its main components are identified, including the teacher's speech, children's speech activity, and the organization of the educational space. The approaches of Ukrainian scholars to the problem of preschool children's speech development are analyzed. The importance of an emotionally supportive and communicatively rich environment for fostering children's speech activity and communicative initiative is substantiated. A set of pedagogical conditions for the effective formation of bilingual culture is determined, including natural conformity, phased introduction of a second language, communicative orientation, individualization, and inclusiveness of the educational process. The expediency of organically integrating the second language into the child's leading activities – play, cognition, and everyday communication – is proven. The **conclusions** emphasize that a purposefully organized speech environment ensures not only the development of*

speech skills but also the formation of the ability for intercultural communication and readiness to function in a multilingual sociocultural space.

***Keywords:** speech environment, preschool education institution, bilingual culture, preschool children, speech development, linguistic personality, communicative competence, bilingualism, pedagogical conditions, multi-level model.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації, активізації міжкультурної взаємодії та інтеграції України у світовий освітній простір особливої актуальності набуває проблема формування білінгвальної культури особистості з раннього дитинства. Дошкільний вік є сенситивним періодом для становлення мовної особистості, розвитку мовленнєвої свідомості та формування основ комунікативної компетентності, що зумовлює необхідність не лише наукового осмислення ефективних педагогічних засобів, а й побудови цілісної моделі організації мовленнєвого середовища в умовах білінгвального розвитку.

У контексті сучасних освітніх трансформацій мовленнєве середовище закладу дошкільної освіти постає не лише як сукупність мовних впливів, а як цілісна педагогічно організована система, що інтегрує мовний, когнітивний, емоційний і соціокультурний розвиток дитини. Водночас у науковому дискурсі недостатньо розкрито його системно-структурний та функціональний потенціал як засобу формування білінгвальної культури дошкільників, зокрема в умовах поєднання рідної та іноземної мов у щоденній освітній практиці.

Незважаючи на значний доробок у галузі дошкільної лінгводидактики, існує суперечність між суспільною потребою у формуванні білінгвально компетентної особистості та недостатнім рівнем теоретико-методичного обґрунтування організації мовленнєвого середовища, здатного забезпечити

гармонійний розвиток двомовності без порушення мовної ідентичності дитини. Це зумовлює необхідність уточнення сутності, структури та педагогічних умов функціонування такого середовища.

Наукова новизна дослідження полягає у: уточненні змісту поняття «мовленнєве середовище закладу дошкільної освіти» в контексті білінгвального розвитку; обґрунтуванні структури мовленнєвого середовища як інтегративної системи, що поєднує мовленнєву діяльність педагога, активність дітей і соціокультурний компонент; розробленні та теоретичному обґрунтуванні багаторівневої моделі мовленнєвого середовища закладу дошкільної освіти як засобу формування білінгвальної культури дітей; визначенні сукупності педагогічних умов, які забезпечують ефективне формування білінгвальної культури дітей дошкільного віку; подальшому розвитку наукових уявлень про білінгвальну культуру як комплексне особистісне утворення, що охоплює мовні, когнітивні та ціннісні аспекти.

Таким чином, актуальність і недостатня розробленість означеної проблеми зумовили вибір теми дослідження та визначили його мету.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій. Проблема формування мовленнєвої особистості дитини дошкільного віку та організації ефективного мовленнєвого середовища в закладах дошкільної освіти є предметом ґрунтовних наукових досліджень українських учених, які розглядають її у контексті психолого-педагогічних, лінгводидактичних та соціокультурних підходів. Різні аспекти теоретичного обґрунтування та практичної організації мовленнєвого розвитку дітей досліджували А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Зав'язун, О. Кисельова, І. Козубовська, І. Луценко, О. Повідайчик, О. Трифонова, В. Федяєва. У їхніх працях розкрито сутність мовлення як провідного чинника соціалізації та інтелектуального розвитку дитини, обґрунтовано значення системного формування мовленнєвих умінь і навичок у дошкільному віці. Науковці наголошують на важливості цілеспрямованого

педагогічного впливу, створення сприятливого мовленнєвого середовища та забезпечення ефективної комунікативної взаємодії між педагогом і дитиною. Особлива увага приділяється ролі сім'ї як первинного середовища мовленнєвого розвитку, а також необхідності узгодження виховних впливів сім'ї та закладу дошкільної освіти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових праць засвідчує значну увагу до проблеми мовленнєвого розвитку дітей, однак виявляє недостатність системного осмислення мовленнєвого середовища як цілісного чинника формування білінгвальної культури, що потребує його подальшої концептуалізації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є теоретичне обґрунтування та концептуалізація мовленнєвого середовища закладу дошкільної освіти як педагогічної системи формування білінгвальної культури дітей дошкільного віку, визначення його структури, педагогічних умов функціонування та побудова багаторівневої моделі його організації.

Виклад основного матеріалу. Мовленнєве середовище закладу дошкільної освіти у сучасній педагогічній науці трактується як системно організований простір мовної взаємодії, що забезпечує не лише формування мовленнєвих умінь, а й розвиток мовної особистості дитини. У цьому контексті вагомим є підхід А. Богущ, яка наголошує, що мовленнєвий розвиток дошкільника є багатовимірним процесом, що поєднує когнітивні, емоційні та соціальні компоненти, і реалізується через активну мовленнєву діяльність у різних видах дитячої активності [2, с. 45]. Такий підхід дозволяє розглядати мовленнєве середовище не як пасивний фон, а як активний інструмент педагогічного впливу, що сприяє формуванню мовної культури. У цьому контексті доцільно підкреслити, що мовленнєве середовище має бути динамічним, варіативним та насиченим комунікативними ситуаціями, які стимулюють мовленнєву ініціативу дитини. Це положення створює

підґрунтя для розгляду мовленнєвого середовища як системного чинника формування білінгвальної культури.

У працях А. Богуш, О. Трифонові та О. Кисельові обґрунтовується положення про необхідність системного підходу до формування мовлення у дітей дошкільного віку, де мовленнєве середовище виступає як провідний фактор, що забезпечує інтеграцію всіх компонентів мовленнєвої діяльності [2, с. 52]. Такий підхід дозволяє забезпечити поступове ускладнення мовленнєвих умінь, формування зв'язного мовлення та розвиток комунікативної компетентності. Важливо підкреслити, що системність мовленнєвого середовища передбачає узгодженість усіх його елементів – мовлення педагога, організації освітнього простору та мовленнєвої активності дітей.

Особливе значення у структурі мовленнєвого середовища має мовлення педагога як зразок нормативної та культурно доцільної комунікації. І. Луценко зазначає, що стиль мовлення вихователя визначає якість мовленнєвої взаємодії та безпосередньо впливає на формування мовленнєвої культури дітей, оскільки діти засвоюють мовні норми через наслідування [8, с. 9]. У цьому аспекті важливо забезпечити високий рівень мовленнєвої компетентності педагога, його здатність адаптувати мовлення до вікових особливостей дітей та створювати ситуації живого спілкування. Відповідно, мовлення вихователя має бути не лише правильним, а й емоційно насиченим, виразним та мотивуючим до комунікації.

Соціокультурний вимір мовленнєвого розвитку розкривається у дослідженнях В. Федяєвої, яка підкреслює, що сім'я виступає первинним мовленнєвим середовищем, у якому закладаються основи мовної особистості, тоді як заклад дошкільної освіти забезпечує подальший розвиток мовлення через соціальну взаємодію та розширення комунікативного досвіду [15, с. 6]. У цьому контексті особливої ваги набуває взаємодія сім'ї та закладу освіти,

що забезпечує узгодженість мовленнєвих впливів та сприяє гармонійному розвитку дитини.

Значну роль у теоретичному осмисленні понятійного апарату відіграють праці І. Козубовської та О. Повідайчик, що дозволяє розглядати білінгвальну культуру як інтегративне особистісне утворення та слугує методологічною основою для її дослідження в умовах організованого мовленнєвого середовища [6, с. 21].

У контексті формування білінгвальної культури двомовність розглядається як цілісне особистісне утворення, що синтезує когнітивні, комунікативні та соціокультурні аспекти. Спираючись на підхід Н. Нікольської, білінгвальне навчання визначається як стратегічний освітній інструмент, де мови виступають засобами саморозвитку та формування особистості, відкритої до глобальної взаємодії [10, с. 17]. Таке трактування дозволяє представити структуру білінгвальної культури як динамічну систему взаємопов'язаних елементів, що ефективно розвиваються завдяки системному та цілеспрямованому педагогічному впливу. Таким чином, узагальнення та уточнення понятійного апарату, здійснене у працях зазначених авторів, створює міцне методологічне підґрунтя для дослідження мовленнєвого середовища закладу дошкільної освіти як складної, багаторівневої педагогічної системи, що забезпечує формування мовної та білінгвальної культури дітей дошкільного віку. Доцільно підкреслити, що чіткість і наукова обґрунтованість категоріального апарату є необхідною умовою побудови ефективних педагогічних моделей мовленнєвого розвитку, зокрема в умовах багатомовності, де особливо важливо забезпечити узгодженість мовних, культурних і комунікативних складових розвитку особистості.

У контексті сучасних освітніх реформ особливої ваги набувають положення, представлені у працях Н. Гавриш, яка обґрунтовує необхідність

оновлення змісту дошкільної освіти відповідно до вимог Базового компонента як державного стандарту [3, с. 5]. Дослідниця визначає мовленнєву компетентність як одну з базових характеристик розвитку дитини, що інтегрує здатність до розуміння мовлення, побудови власних висловлювань, участі у діалозі та використання мовлення як засобу пізнання і соціальної взаємодії. У її підході мовленнєвий розвиток не розглядається ізольовано, а постає як складова цілісного освітнього процесу, що взаємопов'язаний із пізнавальним, емоційним, соціальним та художньо-естетичним розвитком дитини.

Така інтеграція забезпечує природність засвоєння мовлення, оскільки дитина використовує його у різних видах діяльності – грі, спілкуванні, дослідницькій активності. У цьому аспекті мовленнєве середовище виступає як інтегративний простір, що поєднує різні освітні лінії та створює умови для всебічного розвитку особистості. Ідеї Н. Гавриш дозволяють розглядати мовленнєве середовище не лише як засіб розвитку мовлення, а як універсальний механізм формування ключових компетентностей дитини, зокрема в умовах білінгвізму, де важливо забезпечити гармонійне поєднання мовного та загального розвитку.

Педагогічні умови розвитку мовлення дошкільників ґрунтовно досліджені у працях Т. Зав'язун, яка обґрунтовує необхідність створення такого мовленнєвого середовища, що забезпечує емоційний комфорт дитини, активізує її мовленнєву діяльність та стимулює потребу у спілкуванні [4]. Дослідниця наголошує, що мовлення розвивається найбільш ефективно у сприятливому психологічному кліматі, де дитина не відчуває страху помилки, має можливість вільно висловлювати свої думки та отримує позитивне підкріплення з боку дорослого. Такий підхід підкреслює важливість емоційного компоненту мовленнєвого середовища, який часто

недооцінюється, проте є визначальним для формування мовленнєвої активності.

Крім того, Т. Зав'язун акцентує увагу на необхідності організації різноманітних видів мовленнєвої діяльності, зокрема діалогічного та монологічного мовлення, ігрового спілкування, мовленнєво-творчої діяльності, що забезпечує багатогранний розвиток мовленнєвих умінь дитини [4]. У цьому контексті мовленнєве середовище виступає як динамічний простір, у якому дитина не лише засвоює мовні зразки, а й активно використовує їх у різних комунікативних ситуаціях. Це сприяє формуванню комунікативної ініціативи, здатності підтримувати діалог, ставити запитання, аргументувати власну думку та будувати зв'язні висловлювання. Таким чином, ідеї дослідниці дозволяють розглядати мовленнєве середовище як важливий фактор розвитку не лише мовленнєвих, а й соціально-комунікативних якостей особистості. Отже, емоційний компонент мовленнєвого середовища виступає важливою умовою ефективності формування білінгвальної культури.

У контексті формування білінгвальної культури мовленнєве середовище набуває особливої значущості, оскільки саме воно створює умови для природного входження дитини у двомовний простір. Наукова позиція Н. Коновалової підтверджує, що для дітей дошкільного віку єдиним методично доцільним вектором формування іншомовної комунікативної компетентності є оволодіння мовою під впливом мовного середовища [7, с. 162]. Дослідниця Л. Зданевич розглядає білінгвальне середовище, як специфічну когнітивну систему, перебування в якій вимагає від дитини високої концентрації та систематичного залучення регуляторних процесів психіки [5, с. 10]. Білінгвальна культура у дошкільному віці не обмежується лише засвоєнням двох мов як знакових систем, а передбачає розвиток уміння доречно застосовувати їх у повсякденному спілкуванні, усвідомлювати

культурну своєрідність кожної з них і формувати повагу до мовного різноманіття. Водночас мовленнєва діяльність дітей-білінгвів на початкових етапах розгортається відповідно до закономірностей рідної мови, яка виступає базовою системою фонетичних, лексичних, граматичних і стилістичних засобів спілкування [1, с. 12]. Саме вона слугує підґрунтям для подальшого опанування другої мови, визначаючи специфіку мовленнєвих інтерференцій і особливості формування двомовної компетентності дитини. У цьому аспекті мовленнєве середовище виступає як засіб інтеграції мовного та культурного досвіду дитини.

Особливо важливим є принцип природовідповідності у введенні другої мови. З огляду на особливу сенситивність дошкільного дитинства до лінгвістичного розвитку, опанування другої мови має відбуватися через ігрову діяльність, наслідування, дослідницьку та емоційне спілкування [9, с.21]. У грі дитина найефективніше засвоює мовні одиниці, оскільки вони пов'язані з конкретними діями, емоціями та ситуаціями. У пізнавальній діяльності друга мова стає інструментом відкриття нового, а у повсякденному спілкуванні – засобом взаємодії з оточенням. Такий підхід забезпечує функціональне засвоєння мови, коли дитина не просто запам'ятовує слова, а використовує їх у реальних комунікативних ситуаціях. Водночас зміна видів діяльності, поєднання рухової та освітньої діяльностей сприятиме ефективності опануванню другої мови дошкільниками [14, с. 369]. Також доцільно врахувати індивідуальні потреби та когнітивні ресурси кожної конкретної дитини організації білінгвального середовища [13, с. 187].

Ефективність формування білінгвальної культури визначається якістю педагогічної організації мовленнєвого середовища, що потребує від фахівця високого рівня методологічної компетентності. Професійна діяльність педагога в цьому контексті передбачає проектування ситуативних зон навчання, системну інтеграцію міжнародних освітніх програм і методик

MLS, а також ретельний добір лінгводидактичного інструментарію. Поєднання ігрових технологій (рухливих та мовленнєвих ігор) із варіативною системою стимулювання забезпечує створення цілісного комунікативного простору, що сприяє природному та результативному опануванню другої мови [12, с. 775].

В межах дослідження доцільно структурувати мовленнєве середовище закладу дошкільної освіти як цілісну систему взаємопов'язаних компонентів, кожен із яких виконує специфічну функцію у процесі мовленнєвого та білінгвального розвитку дитини. У цьому контексті пропонуємо виокремити такі структурні компоненти мовленнєвого середовища:

- мовлення педагога – виступає зразком нормативної, комунікативно доцільної та культурно маркованої мовленнєвої поведінки, забезпечує моделювання мовних ситуацій і формує мовленнєві орієнтири дитини;

- мовленнєва активність дітей – розглядається як провідний механізм засвоєння мовних засобів, що реалізується у процесі діалогічного та монологічного мовлення, ігрової, пізнавальної та комунікативної діяльності;

- предметно-просторовий компонент – охоплює організацію освітнього середовища (мовленнєві куточки, дидактичні матеріали, візуальні засоби), що стимулюють мовленнєву взаємодію та забезпечують занурення у мовний простір;

- соціокультурний контекст – відображає систему міжособистісних взаємодій, культурних норм і цінностей, у межах яких здійснюється мовленнєва діяльність, забезпечуючи формування мовної та білінгвальної культури як складової загального розвитку особистості.

Взаємодія зазначених компонентів забезпечує цілісність і функціональну ефективність мовленнєвого середовища, створюючи умови для гармонійного розвитку мовної особистості дитини та формування її здатності до міжкультурної комунікації в умовах білінгвізму.

Зазначені компоненти становлять змістове наповнення різних рівнів мовленнєвого середовища та реалізуються у взаємозв'язку між ними.

Отже, виокремлення та характеристика структурних компонентів мовленнєвого середовища дозволяє розкрити його внутрішню будову, проте не в повній мірі відображає механізми їх взаємодії та впливу на процес формування білінгвальної культури дитини. З огляду на це виникає необхідність системного узагальнення зазначених положень, що передбачає їх інтеграцію у цілісну концептуальну конструкцію. У зв'язку з цим доцільно представити мовленнєве середовище закладу дошкільної освіти у вигляді багаторівневої моделі, що функціонує на засадах взаємозв'язку цільового, змістово-процесуального, організаційно-середовищного та методико-умовного рівнів. Цільовий рівень визначає результат – сформованість білінгвальної культури дитини як інтегративного утворення, що охоплює мовний, когнітивний, соціокультурний і ціннісний компоненти. Змістово-процесуальний рівень інтегрує такі структурні компоненти, як мовлення педагога та мовленнєва активність дітей та включення двох мов у різні види діяльності. Організаційно-середовищний рівень відображає матеріально-просторові та соціально-комунікативні умови, зокрема насиченість мовного простору, емоційну сприйнятливості і взаємодію із сім'єю. Методико-умовний рівень визначає сукупність педагогічних принципів і умов (природовідповідність, поетапність, індивідуалізація, комунікативна спрямованість), що забезпечують ефективність функціонування системи. Взаємодія рівнів реалізується через вертикальні, горизонтальні та зворотні зв'язки, що забезпечують цілісність, динамічність і результативність формування білінгвальної культури дітей дошкільного віку.

Запропонована модель є результатом теоретичного узагальнення дослідження та відображає системну організацію мовленнєвого середовища як чинника формування білінгвальної культури.

Висновки. У результаті здійсненого теоретичного аналізу уточнено наукове розуміння мовленнєвого середовища закладу дошкільної освіти як цілісної, багаторівневої педагогічної системи, що інтегрує мовний, когнітивний, емоційний і соціокультурний компоненти розвитку дитини та виступає визначальним чинником формування її мовної особистості в умовах багатомовності.

Розроблено та теоретично обґрунтовано багаторівневу модель мовленнєвого середовища закладу дошкільної освіти, яка відображає взаємозв'язок його структурних компонентів і педагогічних умов та забезпечує цілеспрямоване формування білінгвальної культури дітей.

Уточнено зміст поняття «білінгвальна культура дошкільника», яку доцільно розглядати не лише як здатність до використання двох мов у комунікації, а як інтегративне особистісне утворення, що охоплює мовний, когнітивний, соціокультурний та ціннісний компоненти і виявляється у здатності дитини до адекватної мовленнєвої поведінки в умовах міжкультурної взаємодії.

Обґрунтовано структуру мовленнєвого середовища закладу дошкільної освіти, яка включає взаємопов'язані компоненти: мовлення педагога як зразок нормативної комунікації; мовленнєву активність дітей як провідний механізм засвоєння мови; організацію предметно-просторового середовища; соціокультурний контекст взаємодії. Доведено, що узгодженість і цілеспрямована організація зазначених компонентів забезпечують ефективність мовленнєвого розвитку та формування основ білінгвальної культури.

Визначено сукупність педагогічних умов, що забезпечують результативність формування білінгвальної культури дітей дошкільного віку, зокрема: комунікативну насиченість мовленнєвого середовища; емоційно сприятливий і психологічно безпечний освітній простір; поетапне та

природовідповідне введення другої мови; інтеграцію мов у різні види діяльності дитини; індивідуалізацію освітнього процесу; узгодженість впливів закладу дошкільної освіти та сім'ї.

Доведено, що реалізація принципу природовідповідності у процесі білінгвального розвитку забезпечує функціональне засвоєння другої мови, формування позитивної мовної мотивації та запобігає перевантаженню дитини, що є критично важливим для збереження цілісності мовної ідентичності.

Узагальнення результатів дослідження дає підстави стверджувати, що цілеспрямовано організоване мовленнєве середовище виступає ефективним педагогічним засобом формування білінгвальної культури, оскільки забезпечує не лише розвиток мовленнєвих умінь, а й становлення здатності до міжкультурної комунікації, толерантного ставлення до мовного різноманіття та готовності до функціонування у багатомовному соціокультурному просторі.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у розробленні концептуальної моделі організації білінгвального мовленнєвого середовища в закладах дошкільної освіти, а також в її експериментальній перевірці з урахуванням різних освітніх контекстів.

Список використаних джерел:

1. Баранова В. Розвиток мовлення дітей раннього віку в умовах двомовності. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського*, 2017. Вип. №5(118). С.12-16.
2. Богуш А. М. Формування мовної особистості на різних вікових етапах : монографія. Одеса : ПНЦ АПН України, 2008. 272 с.

3. Гавриш Н. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2021. № 3. С. 3–8.
4. Зав'язун Т. До проблеми розвитку мовлення дошкільників. Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти: сайт. URL: https://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=83 (дата звернення: 02.04.2026).
5. Зданевич Л. Вплив білінгвізму на розвиток когнітивної гнучкості дітей старшого дошкільного віку. Педагогічна Академія: наукові записки. 2026, Вип.29. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19636691> (дата звернення: 15.04.2026).
6. Козубовська І. В., Повідайчик О. С. Короткий тлумачний словник психолого-педагогічних термінів : навчально-методичне видання. Ужгород, 2021. 41 с.
7. Коновалова Н. Особливості формування іншомовної комунікативної компетентності у дітей середнього дошкільного віку. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2023, №. 1 (103). С.155-165.
8. Луценко І. Педагогічний стиль мовлення. *Дошкільне виховання*. 2000. № 1. С. 9–10.
9. Найда Р., Любива В. Раннє вивчення англійської мови в закладах дошкільної освіти: переваги, виклики та перспективи впровадження міжнародного освітнього проекту «Білінгвальне майбутнє. Дошкільна освіта». *Освітні обрії*, 2025. Вип. № 2 (61). С.20-24
10. Нікольська Н. Білінгвальна освіта школярів як предмет дослідження сучасних учених. *Педагогічний дискурс*, 2019. Вип. 26. С.14-18
11. Рібцун Ю. В. Види логопедичного масажу в роботі з дітьми із порушеннями мовленнєвого розвитку. *Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського національного університету ім. Г. Огієнка*. Кам'янець-Подільський, 2013. Вип. 14. С. 368–372.

12. Сафарян С., Співакова Л. Розвиток мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в умовах білінгвального навчання. *Суспільство та національні інтереси*, 2026. Вип. № 2 (22). С.767-778
13. Сиваш С., Гладиш М., Чорна Г., Сапун В. Педагогічні умови формування двомовності дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Інноваційна педагогіка*, 2023, Вип. 65. Том 2. С. 184-192
14. Терлецька Л. М. Навчання іноземної мови дітей дошкільного віку: теоретико-методологічний аспект. *Суспільство та національні інтереси (серія "Освіта/Педагогіка")*, 2024. Вип. № 8(8). С. 360-374.
15. Федяєва В. Роль сім'ї у вихованні мовної особистості. *Рідна школа*. 2009. № 1. С. 3–8.